

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ

**Industrializare, urbanizare și transformări sociale în
Moldova. 1944-1965**

**TEZĂ DE DOCTORAT
- Rezumat -**

COORDONATOR,
Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob

DOCTORAND,
Dumitru-Alexandru Aioanei

Iași
2017

Cuprins

Acronime	4
Introducere	6
Capitolul I. Moștenirea economiei interbelice și a războiului; problema reconstrucției	21
I. 1. Industrializarea României în perioada interbelică, între realitate și dezbateri doctrinare	21
I. 2. Aspecte ale economiei Moldovei, în anii interbelici	34
I. 3. Moldova urbană, în perioada interbelică	45
I. 4. Situația socio-economică a Moldovei, în anii 1944-1948	54
Capitolul II. Moldova și politicile de industrializare comuniste	79
II. 1. Comuniștii români și problema redresării economice după război	79
II. 2. Naționalizarea întreprinderilor industriale din Moldova	103
II. 3. Planurile cincinale și ideea modernizării și dezvoltării proporționale a regiunilor țării	120
II. 4. Investițiile industriale din anii 1948-1959	141
II. 5. Anii 1960-1965. Moldova se dezvoltă, dar rămâne la fel	167
Capitolul III. Orașele Moldovei în anii 1944-1965. De la reconstrucția postbelică la orașul socialist	190
III. 1. Orașul, mijloc de locuire și simbol al modernității socialiste	190
III. 2. Reconstrucția Moldovei după al Doilea Război Mondial	197
III. 3. Arhitectură și urbanizare în România între 1948 și 1965, abordări teoretice și transformări instituționale	212
III. 4. Dezvoltarea în ansamblu a orașelor din Moldova după 1948	232
III. 5. Problema locuințelor; o moștenire a perioadei interbelice	267
III. 6. „Zestrea” edilitară a orașelor din Moldova	282
III. 7. Consecințele reformelor administrative asupra vieții urbane din Moldova	294

Capitolul IV Orașele ca poluri de atracție a migrației. Realități cotidiene și relația cu mediul rural	308
IV. 1. „La început a fost sfârșitul”. Cum a fost sufocată o lume, după 1944	308
IV. 2. Drumul de la orașul cosmopolit la orașul muncitoresc. Evoluții demografice în mediul urban din Moldova, între 1944 și 1965	324
IV. 3. Relația rural-urban și aprovizionarea orașelor din Moldova după 1948.....	335
IV.4. Realități cotidiene și evoluția nivelului de trai	353
Concluzii	373
Bibliografie	380
Anexe	403

Introducere

„În cincinal, înfățișarea Moldovei se va schimba”¹, afirma Miron Constantinescu, pe atunci președinte al Comisiei de Stat a Planificării, în cadrul Plenarei CC al PMR din 12-13 decembrie 1950. Provincia de la est de Munții Carpați era, pentru comuniști, una dintre cele mai subdezvoltate din punct de vedere economic, alături de Oltenia și Dobrogea. Oficialii regimului instaurat în 1948 și-au asumat repararea acestor inechități, opunând „moștenirii interbelice”, principiul „dezvoltării armonioase a tuturor regiunilor țării”. Bine susținut propagandistic, prin „înfierarea burghezo-moșierimii” care a ținut numitele provincii în „întuneric”, aplicarea acestui principiu în practică s-a lovit de constrângerile sistemului economiei socialiste, axat pe dezvoltarea industriei grele și a industriei constructoare de mașini. Investițiile derulate în cele două ramuri nu au respectat principiul „dezvoltării armonioase”, în final, tot zonele care aveau o anumită infrastructură industrială și potențial de dezvoltare în această direcție au beneficiat mai mult de atenția regimului.

Provincia cuprinsă între Munții Carpați și râul Prut a fost cea mai afectată de marile calamități ale secolului XX, războiul și foametea. Aceste fenomene au accentuat subdezvoltarea zonei, ale cărui cauze le putem identifica la sfârșitul secolului XIX și în anii Primului Război Mondial. Excesele punitive ale regimului Antonescu, trecerea liniei frontului și bătăliile sângeroase în cel de-al Doilea Război Mondial, care au avut loc în această provincie au bulversat serios viața localnicilor, cu efecte profunde asupra relațiilor economice, a compoziției etnice și profesionale a populației, asupra infrastructurii urbane. Seceta care a lovit teritoriul de la est de Carpați după încheierea ostilităților militare și foametea care i-a urmat, accentuată de rechizițiile și abuzurile Armatei Roșii, particularizează situația Moldovei în peisajul României postbelice.

La începutul perioadei comuniste, Moldova se prezenta ca o Românie în miniatură. Avea zonele ei mai dezvoltate economic, bogate în resurse naturale (Vale Trotușului) și întinse zone agricole, precum spațiul cuprins între văile Siretului și Prutului. Existau orașe mari, care jucau rolul unor poli regionali (Galați, Iași), orașe cu influență zonală (Botoșani, Bacău, Tecuci) și orașe de importanță locală, care aveau să cunoască o evoluție sinuoasă după 1948. Orașe care, în perioada economiei libere, își conturaseră un anumit profil (comercial, industrial, universitar sau administrativ), după 1948, au suferit, prin intervenție politică și din rațiuni ideologice, transformări

¹ Miron Constantinescu, *Raport asupra Planului Cincinal de dezvoltare a economiei naționale a Republicii Populare Române pe anii 1951-1955*, Editura PMR, 1951, p. 33.

substanțiale. Toate s-au schimbat în această perioadă, structura economico-socială, peisajul urban, spiritul comunitar. Unele centre urbane s-au dezvoltat, altele au decăzut iar altele au stagnat. Politica regimului Dej, de „dezvoltare armonioasă” a tuturor regiunilor țării, a avut doar câțiva beneficiari.

Ceea ce propune cercetarea de față este o analiză a măsurilor preconizate și aplicate de „centru” și, acolo unde a fost posibil, prin cercetarea arhivelor locale, o inventariere a efectelor în plan local. Am căutat să identificăm în ce măsură principiile atât de des promovate propagandistic au fost aplicate în realitate, dacă soluțiile pentru această provincie defavorizată au avut un grad de particularitate. În fond, am încercat să arătăm dacă Moldova a fost tratată diferită față de epocile anterioare sau dacă a beneficiat de un tratament preferențial față de celelalte provincii istorice.

Capitolul I. Moștenirea economiei interbelice și a războiului; problema reconstrucției

Privind retrospectiv, putem spune astăzi că perioada interbelică a fost una a căutărilor. Între 1918 și 1940, România a fost mereu în căutarea unor soluții pentru: refacerea de după Marele Război, integrarea economică și administrativă a noilor provincii, stabilizare monetară, reforma agricolă, dezvoltarea economică, industrializare, dezvoltare urbană și lista problemelor ar putea continua. Dacă progresul înregistrat pe anumite paliere a fost evident, în alte zone s-au acumulat decalaje, care au avut prețul lor în contextul celui de-al Doilea Război Mondial. Economic, România se prezenta ca o țară a contrastelor, cu o industrie în plină dezvoltare, dar având o infrastructură în care s-a investit prea puțin, care încă nu reușea să conecteze zone despărțite înainte de 1918 de granițele politice.

Supraaglomerarea orașelor, susținerea trupelor pentru refacere, epidemiile și mortalitatea ridicată, toate acestea au secătuit de resurse teritoriul dintre Carpați și Prut. După 1918, atenția autorităților s-a îndreptat spre teritoriile care trebuiau integrate, capitalul simbolic pe care îl avea Iașul ca a doua capitală fiind transferat spre Alba Iulia, acolo unde a avut loc încoronarea lui Ferdinand și a Mariei ca Rege și Regină ai României Mari.

Moldova, provincia care a suportat greul participării la Primul Război Mondial, era o imagine în miniatură a României Mari, cu zone slab urbanizate, predominant agricole în est și areale cu importante zăcăminte naturale, unde s-au dezvoltat industrii de profil, în vest. Orașele aveau o importantă funcție comercială, iar acolo unde existau unități industriale, aparțineau în mare măsură sectorului agroalimentar sau textil. Chiar dacă existau o serie de întreprinderi mari, precum Șantierul Naval din Galați, Fabrica de postav din Buhuși sau Uzinele Țesătura în Iași, producția industrială se baza în primul rând pe unități mici, cele mai multe ateliere de familie. Acesta este motivul pentru care Moldova înregistra cea mai mică diferență între numărul de salariați și cel al unităților industriale.

Înainte de 1940, discuțiile din jurul problemei dezvoltării economice și modernizării, fie că erau de natură politică, fie că erau cuprinse în analize economice sau sociologice, se desfășurau în jurul ideilor de valorificare a resurselor naturale, de încadrare a forței de muncă din mediul rural și de dezvoltare a infrastructurii. Dacă unii precum Victor Tufescu, analizau problemele dezvoltării economice într-un mod care arăta cauzele stagnării și propuneau soluții, alții au declarat deschis că guvernele interbelice au eșuat în politica lor de a imprima un anumit ritm industrializării.

Diferențele de nivel de trai între regiunile României în perioada avută în vedere, era o realitate pe care puțini au perceput-o ca atare. Evoluția industriei după Marea Unire a urmat aceleași cadre – s-au dezvoltat în primul rând zonele cu importante resurse naturale și cele situate la intersecția unor căi de transport, de obicei feroviare. Lipsa unor politici clare în ceea ce privește infrastructura rutieră și feroviară, dar și în stimularea industriei ușoare, care să valorifice produsele agricole au menținut gradul de subdezvoltare al unor regiuni ce nu beneficiau de zăcăminte de petrol, cărbuni sau minereuri.

O analiză scurtă a cifrelor prezentate în acest capitol ne relevă faptul că zonele cu cel mai scăzut nivel industrial erau județele de deal și câmpie, predominant agricole. Acest lucru este evident și în cazul Moldovei, unde zona de vest, dinspre munți, bogată în petrol și gaze, dar și în păduri sau materiale de construcții, era mult mai dezvoltată decât jumătatea estică. În județele de pe malul Prutului erau predominante morile și presele de ulei, cu puțini salariați și fără o mare însemnătate pentru bugetul statului.

Războiul și anii de secetă ce au urmat au accentuat acest decalaj. Evacuarea, distrugerile suferite de instalații industriale sau de căile de transport au paralizat efectiv viața economică în județele Moldovei. Comuniștii au contribuit în mod direct la obstrucționarea eforturilor de refacere a Moldovei. Situația de dezordine pentru ei era benefică din punct de vedere politic. Astfel au reușit să confiște și să-și asume ideea de modernizare și să introducă în practică ideea de plan economic național. Evoluția organică a unei economii aflate în dezvoltare, care avea propriile reguli și se plia pe realitățile geografice ale fiecărei provincii a fost blocată prin impunerea unui sistem centralizat, în care deciziile politicului erau mai presus de orice avantaje oferite de relief, resurse sau infrastructură. Ca o primă consecință a acestei evoluții a fost transformarea profundă a vieții urbane. Creșterea controlului statutului asupra societății, limitarea vieții private, interzicerea dreptului de asociere, confiscarea anumitor domenii recreative precum sportul și cultura, schimbările socio-profesionale de la nivelul populației au avut efecte ireversibile asupra peisajului și cotidianului urban. După război orașele au fost suspuse, din partea statului totalitar, unui asalt pe toate planurile. Efectul principal a fost schimbarea treptată a caracterului cosmopolit și eliminarea diversității culturale și economice.

Capitolul II. Moldova și politicile de industrializare comuniste

Accederea la pârgăniile puterii după 23 august 1944, i-a pus pe liderii în situația de a lua decizii administrative și a se implica în acțiuni pentru care nu erau deloc pregătiți. Gheorghe Gheorghiu-Dej, Emil Bodnăraș, Ana Pauker, Vasile Luca și ceilalți nu au avut nici un proiect pentru refacerea postbelică a României. Principalul lor obiectiv a fost anularea posibilelor centre de opoziție și înregimentarea societății. Situația economică și socială dramatică din Moldova a fost pentru membrii PCR doar motiv de dispută politică. Orice acțiune în provincie a miniștrilor comuniști, fie că era vorba de membri ai guvernelor Constantin Sănătescu, Nicolae Rădescu sau Petru Groza, erau însoțite de campanii propagandistice puternice, menite a crește popularitatea inițiatorului și a masca eșecul activității.

Moldova a suferit cel mai mult de pe urma celui de-al Doilea Război Mondial. Sate întregi au fost distruse, orașe mari bombardate mii de hectare de teren au fost minate. Toate acestea au accentuat, împreună cu seceta și foametea ce le-a urmat, nivelul de subdezvoltare al provinciei. Întoarcerea puținelor fabrici evacuate a fost obstrucționat de miniștrii comuniști ai Guvernului Groza, animalele erau rechiziționate iar populației i s-a interzis deplasarea spre alte provincii pentru aprovizionare. Reluarea firavă a schimburilor comerciale și a activităților industriale a fost blocată pentru totdeauna de naționalizarea mijloacelor de producție. Noul regim a contribuit el însuși la sărăcirea unei zone pe care promitea să o ridice la nivelul celor mai dezvoltate.

Naționalizarea nu a însemnat doar confiscarea de către stat a unor proprietăți private ci punerea economiei sub directă subordonare a deciziei politice. Pe lângă factorii naturali, care contribuie de obicei la dezvoltarea unor orașe, avem de această dată și pe cei politici care, în cazul Sucevei, credem că au jucat un rol mult mai important decât magistrala feroviară ce traversează acest oraș. De multe ori, din rațiuni ideologice sau resorturi personale, au fost aprobate investiții care nu se pliau pe specificul zonei. În plus, resursele financiare au mers în primii ani acolo unde exista deja o infrastructură industrială. Acest lucru a afectat într-o dimensiune dublă regiunile agricole, precum Moldova. În primul rând, era mai facil să investești în rețehnologizare și extindere în unități industriale care funcționau deja, cum erau cele de la Reșița sau Hunedoara. În al doilea rând, construcția unor fabrici cu profil siderurgic era în dezacord cu posibilitățile regiunii. Nu existau nici resurse, nici personal calificat, iar populația activă din agricultură rămânea în afara circuitului economic, neavând posibilitatea valorificării produselor. În acest caz, orașele Bârlad și Roman sunt un exemplu elocvent. Au fost dotate cu două uzine importante în primul plan cincinal,

după care nu au mai beneficiat de investiții care să le mențină ritmul de dezvoltare. Prin urmare, astăzi putem aprecia că primele investiții industriale majore din Moldova nu au generat schimbări substanțiale asupra peisajului economic. Principalele fonduri au mers tot către zonele cu resurse naturale și cu o infrastructură industrială dezvoltată, iar în multe cazuri a intervenit influența personală a unor lideri de partid, așa cum a fost cazul la Bacău sau Bârlad. Zone întinse din actualele județe Botoșani, Vaslui sau Vrancea au rămas în afara ecuației.

În cadrul planului cincinal, Moldova își va schimba înfățișarea, susținea Miron Constantinescu în 1950. Faptul că atât peisajul urban, cât și cel industrial au cunoscut schimbări majore în acea perioadă este adevărat. Dar la fel de adevărat este și faptul că dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor țării a rămas mai departe un deziderat. În cadrul discuțiilor din interiorul partidului, de după 1948, liderii comuniști au lăsat să se înțeleagă faptul că erau la curent cu realitățile din Moldova. Această regiune greu afectată de război avea o particularitate care pune probleme noii politici comuniste. Profilul său agricol și tradițiile în industria bunurilor de larg consum nu se încadrau în obiectivele majore ale puterii comuniste. Sumele mici alocate investițiilor în industria ușoară au făcut ca, în jumătatea de est a regiunii, construcția unor obiective industriale majore să se realizeze relativ târziu.

După 1944, comuniștii nu au avut nici un plan pentru redresarea economiei de după război. Obiectivul lor principal era îndreptarea țării spre modelul unei economii planificate. Lipsa unor strategii de reconstrucție postbelică, motivate de ideea că o criză va face ca economie planificată să fie mai ușor de acceptat, a adâncit problemele economice la est de Carpați. Încă de la început comuniștii și-au asumat o misiune modernizatoare. Or, din această ecuație nu puteau fi omise regiunile subdezvoltate. Evident, din perspectiva noii puteri, vina pentru nivelul redus de industrializare al Moldovei aparținea vechilor clase sociale. Misiunea noii organizări socio-economice era de a aduce la același nivel de dezvoltare toate regiunile țării. Însă mijloacele de realizare al acestui obiectiv nu au fost mereu adaptate realităților locale sau regionale. Pe lângă acesta, repartiția sumelor pentru investiții nu a urmărit mereu obiectivul asumat de regim. Chiar dacă aparent sumele alocate unor regiuni precum Iașul sau Bacăul erau mai mari în comparație cu alte zone ale țării, nivelul de industrializare și productivitate a rămas sub media națională.

De asemenea, industrializarea era direct legată și de problema urbanizării și a dezvoltării orașelor. Construcția masivă de unități industriale în orașe care până la acel moment aveau mai mult un profil comercial sau educațional a generat o transformare a spațiului urban și o extindere

a acestuia spre zonele rurale apropiate. Industrializarea a generat o deplasare majoră a populației rurale către orașe. Dezvoltarea industrială – prioritară în anumite zone și orașe, deficitară în altele – a dus la o fluctuație a forței de muncă și la o migrație continuă a acesteia. Întreprinderile mari ofereau câștiguri sporite și, uneori condiții de muncă și de trai mai bune, astfel că migrația spre oraș era dublată mereu de o mișcare a muncitorilor în interiorul localităților, de la o fabrică la alta mai nouă și mai mare.

Politica industrială a regimului comunist a fost marcată profund de orientarea ideologică. Iar acest lucru este foarte evident în cazul Moldovei. Chiar dacă profilul regiunii era unul agricol, regimul a insistat pe construcția de uzine metalurgice, de prelucrarea a metalelor sau de construcții de mașini. Baza economică a socialismului trebuia să fie consolidată pe industria grea. Proletariatul, în numele căruia liderii comuniști au eliminat proprietatea privată și au confiscat unitățile economice, urma să fie educat în spiritul noilor principii în marile uzine. Agricultură, valorificarea produselor agro-alimentare și industria bunurilor de consum nu intrau cu adevărat în calculele noului regim. Oțelul, cărbunele, mijloacele de producție, care produceau la rândul lor mijloace de producție, erau simbolurile noii orânduiri și trebuiau promovate cu orice preț, chiar și prin ignorarea evidențelor și a costurilor reale.

Capitolul III. Orașele Moldovei în anii 1944-1965. De la reconstrucția postbelică la orașul socialist

Comunismul s-a identificat cu spațiul urban. Modernizarea, progresul, muncitorimea, toate gravitau în jurul orașului. Ce altceva ar fi putut simboliza mai bine „revoluția proletară”, decât blocul și uzina? După al Doilea Război Mondial în România, ca și în URSS, după Revoluția din 1917, a avut loc o dezbatere intensă asupra modului de aplicare a unor noi principii în urbanism. Problema nu era nouă, în perioada interbelică, arhitecți, urbanști, medici, ingineri, geografi au fost preocupați îndeaproape de situația orașelor din România, de posibilitățile de dezvoltare, de condițiile de viață. Au existat numeroase reviste care au găzduit articole de specialitate sau de opinie, care abordau această problemă. Aceste idei arareori și-au găsit aplicabilitatea în practică, orașele nu aveau planuri de sistematizare, investițiile în infrastructura urbană erau minime, iar statul nu coordona proiecte mari de construcții de locuințe, care să modifice morfologia urbană.

Războiul a creat suficient teren pentru experimente arhitecturale, totuși specialiștii nu au avut timp să concureze cu planuri de reconstrucție. În primii ani de după război au lipsit fondurile, probabil și interesul, ca guvernele conduse de Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu să deschidă șantiere mari de refacere a orașelor afectate. Încercările de derulare a unor campanii de reconstrucție, mai ales în Moldova, de către guvernul Groza, au avut în primul rând o miză politică. Atunci când această miză nu a mai contat, lucrările au fost oprite. Reconstrucția postbelică a fost un eșec, din moment ce nici 50% din edificiile propuse a fi refăcute prin Oficiul de Reconstrucție al Moldovei nu au fost finalizate. În Iași, spre exemplu, ruinele au fost o prezență constantă până în anul 1955.

Profund afectate de trecerea frontului, orașele din Moldova au fost mereu pe ultimele locuri la repartizarea investițiilor. Pierderea statutului de reședință de județ, pentru multe orașe din Moldova, a fost similară cu declinul economic și demografic, ori acest lucru nu a atras nici investiții urbanistice, nici industriale compensatorii. Mai mult, noul regim a ignorat aproape complet orașe precum Botoșani, Focșani sau Tecuci, investind în orașe noi sau care nu aveau în 1948, nici jumătate din populația celor amintite. Un rol important l-au jucat în această ecuație și reformele administrative. Pierderea statutului de reședință de județ a fost pentru unele orașe echivalentul decăderii. În paralel, statutul de reședință de regiune a însemnat pentru altele începutul unei perioade de înflorire.

În pofida discursului oficial, investițiile mari erau distribuite pe criterii ideologice arbitrare. În nici un oraș de la est de Carpați nu s-au construit, în mod sistematic, cartiere muncitorești, înainte de 1950 așa cum s-a întâmplat în București sau în Hunedoara, deși procentul de 40% clădiri distruse de război la Iași ar fi impus acest lucru. În fapt, până la momentul actual al cercetării, putem spune că nu a existat o dezbatere de amploare asupra refacerii orașelor afectate de bombardamente. Din când în când, era publicat câte un articol care atrăgea atenția asupra faptului că reconstrucția socialistă nu va mai ține cont de elementele „urbanismului haotic al capitalismului”. Noua putere era hotărâtă să nu se identifice cu edificiile construite într-o altă epocă.

Dezvoltarea generală a orașelor în perioada 1944-1965 prezintă câteva constante. Orașele mari au avut o evoluție progresivă, dezvoltându-și atât infrastructura locativă cât și cea edilitară. În ceea ce privește orașele medii, avem două centre urbane privilegiate de noua putere, Suceava și Bacău, care în decurs de numai zece ani își dublează populația, în detrimentul altor centre urbane precum Botoșani sau Focșani. Din perspectiva transformării peisajului urban, orașele din Moldova se remarcă prin dispariția aproape totală a centrelor istorice. Chiar dacă schimbările cele mai ample au avut loc după 1965, începutul a fost la mijlocul anilor '50, când, de exemplu, la Suceava, se discuta deschis despre înlocuirea întregului fond de locuințe vechi. Viziunea ideologică asupra arhitecturii a făcut ca decidenții partidului unic să vadă doar în monumentele medievale clădiri cu valoare de patrimoniu. Tot ce era construit în secolul al XIX-lea era asimilat capitalismului și putea fi demolat dacă acest lucru se impunea. Acesta este și motivul pentru care în orașe precum Suceava, Piatra Neamț sau Iași bisericile medievale sunt presărate printre blocurile care odată, reprezentau victoria dictaturii proletarietului.

Industrializarea nu produs modificări doar asupra structurii fizice a orașelor, efectele sale au fost mult mai profunde, reflectându-se și în structura socio-profesională a populației. Odată cu creșterea ponderii populației active din industrie avem și un fenomen de reducere a ponderii minorităților. Pe fondul problemelor provocate de război, dar și pentru că nu se mai regăseau în noua societate, tot mai mulți minoritari au emigrat, transformând orașele cosmopolite de altă dată în adevărate centre muncitorești. Structura etnică și confesională a populației urbane din Moldova s-a schimbat atât de mult în două decenii, încât, aproape nimic din ce ne arată datele recensământului din 1966 nu mai amintește de ce era înainte de 1940.

Astăzi este evident că orașele din Moldova au parcurs o perioadă de modernizare începând cu deceniul șase al secolului trecut, o modernizare care însă le-a modificat profilul și funcțiile.

Pentru multe dintre orașe, industrializarea și urbanizarea în manieră socialistă au însemnat pierderea identității. Peisajul urban a devenit în câțiva ani unul standard, din loc în loc unele clădiri mai aminteau de trecutul localității, cotidianul urban a fost confiscat de partid, iar relațiile sociale și-au pierdut orice specificitate. Orașul a încetat să mai fie o comunitate.

Cei 16 ani de economie planificată (1949-1965) nu au reușit să șteargă dezechilibrele existente între provinciile țării și nici pe cele dintre regiunile Moldovei. La finalul epocii lui Dej contrastele erau aceleași, chiar dacă altul era contextul general. La fel ca în perioada interbelică, și în 1965, Moldova părea împărțită în două: zona cuprinsă între munți și valea Siretului, unde o serie de orașe mici s-au dezvoltat substanțial, beneficiind și de resursele din zonă, și jumătatea cuprinsă între râurile Siret și Prut, dominată de orașele Iași și Galați, dar cu zone întinse abandonate de regim. Practic, cu excepția Bârladului, teritoriile fostelor județe Dorohoi, Botoșani, Vaslui, Fălciu, Tecuci au evoluat foarte puțin din punct de vedere economic, iar din punct de vedere urbanistic aproape deloc.

Capitolul IV. Orașele poluri de atracție a migrației. Realități cotidiene și relația cu mediul rural

„Înapoiat” era termenul folosit cu predilecție de către sovietici în perioada interbelică, pentru a condamna tot ce era vechi și nu concorda noilor obiective ideologice. Misiunea partidului în URSS a fost, după Sheila Fitzpatrick, aceea de a transforma „Rusia înapoiată agrară și mic-burgheză într-un gigant industrial, urban și socialist, cu tehnologie modernă și forță de muncă educată”². Discursul și obiectivele sovietice au fost preluate întocmai de liderii PMR. Contextul socio-economic din primii ani după război, le-a permis acestora să acționeze în direcția slăbirii rezistenței la opresiune a populației. Anii 1944-1948 au fost, pentru comuniștii români, o continuare a „luptei revoluționare”, chiar dacă pe anumite paliere ajunseseră la pârgurile puterii. Dacă în capitală sau în alte zone ale țării, viața a continuat să se desfășoare într-o anumită normalitate, în Moldova seceta și foametea au tulburat profund viața cotidiană. „Lumea veche” nu mai avea nici o putere să se împotrivescă asaltului politic și ideologic.

Prefacerile sociale și urbanistice au însoțit, în deceniul șase, fenomenul industrializării socialiste. Orașele au cunoscut evoluții foarte diferite față de anii anteriori. Avantajele naturale au fost anulate de politica partidului care a privilegiat vădit anumite centre urbane și a scos de pe scenă altele. Orașele din estul Moldovei, cele cuprinse între Siret și Prut, una din zonele cele mai puțin urbanizate, au beneficiat de cele mai mici investiții. Lipsa de resurse minerale a rămas un handicap pentru acest teritoriu și după 1948. Pierderea funcțiilor comerciale și administrative a însemnat pentru orașe precum Huși, Vaslui, Tecuci, Dorohoi o redefinire a structurii lor urbane. Spre deosebire de orașele unde se construiseră unități industriale, aici „lumea veche” a murit fără ca „lumea nouă” să se fi născut.

Noua putere a impus modele de comportament și de organizare a peisajului care au marcat evoluția orașului până în contemporaneitate. Războiul, prin tragediile umane și distrugerile materiale, a afectat profund profilul socio-ocupațional al orașului. Foametea și instaurarea comunismului au barat drumul revenirii la normalitate. Pe acest fond s-a produs industrializarea și migrația sat-oraș, care au transformat și mai mult climatul psiho-social. Au fost implementate noi relații sociale, au apărut acum colocatarul și locuința colectivă, s-au dezvoltat noi forme de petrecere a timpului liber, de manifestare publică, toate acestea desfășurându-se sub

² Sheila Fitzpatrick, *op. cit.*, p. 48.

bombardamentul continuu al discursului ideologic. Chiar dacă au fost dispuși să adopte stilul de viață orășenesc, cei veniți din mediul rural au adus cu ei și unele practici care au dus la o ruralizare a vieții urbane. Numărul mare de instituții de cultură înființate în epocă nu a făcut decât să diversifice canalele de comunicare dintre cetățeni și putere. Întregi categorii sociale au avut acces, odată cu stabilirea în oraș, la evenimente și manifestări pe care le experimentau pentru prima dată. Multitudinea de evenimente care se desfășurau în fiecare zi - defilări, spectacole, conferințe, expoziții - înregimentau individul într-o realitate atent construită discursiv. Obiectivul final era acela de a realiza, în fiecare persoană, un sine fidel Partidului și modelelor propuse de acesta.

Concluzii

Moldova interbelică se afla undeva la mijloc între regiunile dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate ale României Mari, atât la nivel urbanistic cât și la cel economic. Cele două mari orașe, Galați și Iași dominau provincia din toate punctele de vedere, cu toate că erau situate în Estul mai puțin dezvoltat economic. Viața culturală, economică și politică gravita în jurul lor. Există însă și o rețea de orașe medii și mici, cu o viață urbană dinamică, unde activau o multitudine de asociații culturale, sociale și sportive. Chiar dacă infrastructura urbană era situată aici la un nivel modest, viața cotidiană începea să aibă un aer de modernitate și mondenitate, perturbat de venirea războiului și sufocat pentru totdeauna de instaurarea comunismului.

Războiul și foamea au generat o serie de transformări sociale în viața orașelor, resimțite și după 1948, deși cauzele au fost diferite. Orașele din Moldova au pierdut, începând cu anii războiului, o bună parte a populației minoritare și un important capital cultural și profesional. Locul minorităților a fost luat de populația rurală, venită la oraș pe fondul industrializării. Criza locuințelor a dus la crearea unor realități și relații sociale noi, au apărut acum „colocatarul” și „locuința colectivă”, s-au dezvoltat noi forme de petrecere a timpului liber, de manifestare publică, toate acestea desfășurându-se sub bombardamentul continuu al discursului ideologic. Natura orașului s-a schimbat, iar cele mai multe comunități și-au pierdut vechea identitate; morfologia urbană s-a transformat odată cu structura socială. Totuși, evoluția generală a orașului a permis unor întregi categorii sociale să aibă acces, odată cu stabilirea într-o localitate urbană, la evenimente și manifestări pe care le experimentau pentru prima dată.

Cercetarea de față și-a propus să aducă în atenție și să explice o serie de mecanisme prin care regimul comunist și-a lăsat amprenta asupra unei părți din teritoriul României. Am încercat să vedem dacă regimul comunist s-a adaptat necesităților speciale ale unei regiuni subdezvoltate și dacă a avut politici diferite. Concluzia majoră este că liderii comuniști nu au avut o politică regională, ci au aplicat aceleași principii ale economiei planificate pe realități diferite, ceea ce a dus la rezultate diferite. Moldova nu a reușit să recupereze decalajul față de provinciile mai dezvoltate.

Bibliografie selectivă

I. IZVOARE

1. Arhive

Arhivele Naționale ale României

Fond CC al PCR, Cancelarie I; Fond CC al PCR, Cancelarie HCM 1956, 1964; Fond CC al PMR, Cancelarie HCM 1961, 1962; Fond CC al PCR, Secția Economică vol. I; Fond CC al PCR.. Secția Administrativ-Politică; Fond CC al PCR. Secția Organizatorică; Fond Consiliul de Miniștri 1945-1977; Fond Președinția Consiliului de Miniștri; Fond Președinția Consiliului de miniștri. Stenograme; Fond Comitetul pentru problemele consiliilor populare. Oficiul Juridic; Fond Ministerul de Interne. Oficiul pentru Reconstrucția Moldovei

Arhiva Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității

Fond Documentar

Arhivele Naționale Iași

Fond Primăria Iași; Fond Sfatul Popular Iași, Secția Secretariat; Fond Comitetul Orășenesc PCR Iași; Fond Prefectura Județului Iași; Fond Comitetul Județean PCR Iași; Fond Comitetul Regional PMR Iași

Arhivele Naționale Suceava

Fond Prefectura Județului Suceava

Arhivele Naționale Galați

Fond Primăria Galați; Fond Sfatul Popular Galați; Fond Sfatul Popular Regional Galați

2. Documente editate

Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1948*, vol. I, București, 2002.

Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1949*, vol. II., București, 2003.

Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1950-1951*, vol. III, București, 2004.

Ciucă, Marcel-Dumitru (editor), *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Constantin Sănătescu (august-noiembrie 1944)*, vol. I, București, Editura Saeculum, 2011.

Ciucă, Marcel, Dumitru, Maria, Ignat, *Stenogramele Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu (ianuarie-aprilie 1944)*, vol. X, vol. XI, București, Arhivele Naționale ale României, 2007, 2008.

****Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1948*, vol. I, studiu introductiv Ioan Scurtu, Arhivele Naționale ale României, București, 2002.

3. Memorii, mărturii, interviuri, jurnale

Apostol, Gheorghe, *Eu și Gheorghiu-Dej*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Bibliostar, 2012.

Bentoiu, Annie, *Timpul ce ni s-a dat, Memorii 1944-1947*, vol. I, București, Editura Humanitas, 2007.

Enescu, Ion, Mircea, *Anatomia unor vremuri abominabile*, în Uniunea Arhitecților din România, *Arhitecți în timpul dictaturii. Amintiri*, București, Editura Simetria, 2005.

Enescu, Mihai, *Scurt jurnal de amintiri*, în Uniunea Arhitecților din România, *Arhitecți în timpul dictaturii. Amintiri*, Editura Simetria, București, 2005.

Gaston, Marin, Gheorghe, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000.

Georgescu, Adriana, *La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie la București*, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, prefață Monica Lovinescu, București, Editura Humanitas, 1992.

Hudiță, Ioan, *Jurnal politic (7 decembrie 1944-6 martie 1945)*, studiu introductiv, introducere și note Dan Berindei, București, Editura Do-minor, 2008.

Marcou, Lilly, *Sub Stalin și Dej. Jurnalul unui om de stânga*, trad. Maria Ivănescu, București, Editura Antet, 1998.

Martinescu, Pericle *Jurnal intermitent. 1945-1947, 1964-1984*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2001.

Pavel, Amelia, *Un martor în plus*, București, Editura Universalia, 1997.

Vijoli, Aurel, *Din prefacerile sistemului bănesc și de credit*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

Waidner-Ciurea Rodica, *Iaşul copilăriei mele*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2002.

Zoner, Şerban, Rădulescu, *A fost un destin. Amintiri, mărturii, dezvăluiri*, Bucureşti, Editura Paideia, 2003.

Zane, Gheorghe, *Memorii*, Bucureşti, Editura Expert.

4. Scrieri de epocă

Budescu, Ştefan (coord.), *Bicazul o pagină măreaţă din istoria patriei noastre*, vol. I, Album, 1959.

*** *Combinatul Siderurgic Galaţi. Rod al politicii creatoare a Partidului Comunist Român pentru dezvoltarea siderurgiei româneşti*, Galaţi, 1969.

Constantinescu, Miron, *Expunere de motive asupra legii privind Planul de Stat al R.P.R. pe anul 1950*, în „Probleme economice”, nr. 1, 1950.

Carandino, Nicolae, *Rezistenţa – prima condiţie a victoriei. Articole politice apărute în „Dreptatea” (1944-1947)*, antologie, introducere, note şi comentarii Paul Lăzărescu, postfaţă Valeriu Râpeanu, Bucureşti, Editura Fundaţiei Pro, 2000.

****Ce trebuie să ştim despre naţionalizare*, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1948.

****Consfătuirea secţiei Arhitectură A.S.T.*, în „Arhitectura”, an I, nr. I, 1950.

****Din realizările regimului democrat popular în Regiunea Galaţi*, Galaţi, 1958.

Idem, *30 de ani de luptă a Partidului sub steagul lui Lenin şi Stalin*, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1951.

****Legea pentru Planul cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a Republicii Populare Române pe anii 1951-1955*, în „Probleme economice”, nr. 12, 1950.

****Prevederile de ordin economic ale noii constituţii*, în „Probleme economice”, nr. 3, aprilie 1948.

****România în reconstrucţie*, Bucureşti, 1946.

II. PERIODICE

„Argus”, Bucureşti, 1921,

„Buletinul Ministerului Construcţiilor”, Bucureşti, 1949,

„Calea Nouă”, Focşani, 1951, 1952

„Clopotul”, Botoșani, 1949, 1952, 1953
„Descătușarea”, Roman, 1945,
„Dreptatea Nouă”, București, 1945,
„Flacăra Iașului”, Iași, 1955, 1956, 1957,
„Lupta Moldovei”, Iași, 1945, 1946, 1947, 1950,
„Moldova Liberă”, Iași, 1944
„Opinia”, Iași, 1946, 1948, 1950
„România Liberă”, București, 1959, 1960,
„Scânteia”, 1944, 1946, 1945, 1948, 1953,
„Timpul”, București, 1946, 1947,
„Universul”, București, 1944, 1945
„Viața Nouă”, Galați, 1949, 1954, 1962

III. DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, ANUARE

****Anuarul Statistic al României 1939-1940.*

****Enciclopedia României*, vol. II, 1938.

****Indicatorul industriei românești*, Ministerul Industriei și Comerțului, 1935.

Croitoru, Costin, *Galați. O bibliografie istorică și numismatică*, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2012.

Dobre, Florica (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, București, editura Enciclopedică, 2004.

Scruton, Roger *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thoughts*, Third Edition, New York, Palgrave Macmillan, 2007.

IV. LUCRĂRI GENERALE

Academia RPR, *Industria României 1944-1964*, volum îngrijit de Vasile Malinski, Roman Moldovan, Vasile Rausser, București, 1964.

Alexandrescu, Ion, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

Anderson, Nels, *Aspects of Urbanism and Urbanization*, în Nels Anderson (editor), *Urbanism and Urbanization*, E. J. Brill, Leiden, Netherlands, 1964.

- Antonovici, Valeriu, *Munca patriotică. Radiografia unui ideal falsificat*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2015.
- Augustin, Ioan, *Arhitectura care nu există*, București, Paideia, 1999.
- Idem, *Bizanț după Bizanț după Bizanț. Teme ale arhitecturii în secolul XX. Cazul Românesc*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2000.
- Idem, *Modern architecture and the totalitarian project*, București, Institutul Cultural Român, 2009.
- Idem, *Arhitectura și puterea*, București, Agerfilm, f.a.
- Aur, Nicu I., *Valea Siretului. Studiu de geografie uman-economică*, Bacău, Editura Grigore Tabacaru, 2000.
- Avram, Cezar (coord.), *Naționalizarea principalelor mijloace de producție în fața istoriei*, Craiova, Editura MJM, 2002.
- Axenciuc, Victor, *Evoluția economică a României. Cercetări statistico-istorice 1859-1947*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1992.
- Balanovici, Sergiu, Neculai, *Operația de evacuare din Moldova, 1944*, (teză de doctorat), Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2003.
- Bandera, V.N., Melnyk Z.L. (coord.), *The Soviet Economy in Regional Perspective*, New York, Praeger Publishers, 1973.
- Banu, Florian, *Calamități ale secolului al XX-lea: foametea care a devastat Moldova în 1946-1947* în „Arhivele Securității”, t. I, 2002.
- Idem, *Asalt asupra economiei României: de la Solagra la SOVROM (1936-1956)*, București, Editura Nemira, 2004.
- Banu, G. *Locuința insalubră* în „Monitorul Uniunii Orașelor din România”, nr. 11-12, 1937.
- Bartos, Zoltán, *Naționalizarea în fostul județ Mureș. 11 iunie 1948*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2009.
- Baster, James *The Soviet City. Explorations in Urbanism Analysis*, London, 1980.
- Bădescu, N., *Împotriva cosmopolitismului și arhitecturii burgheze imperialiste*, în „Arhitectura”, an I, nr. I, 1950.
- Băncilă, Andi Mihail, *România în cadrul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc de la dictat economic la emancipare 1949-1964*, București, Editura Ars Docendi, 2015.

Bejenariu, Gabriela-Alina, *Populația Municipiului Botoșani în perioada contemporană*, Iași, 2008.

Berger, Peter L., Luckman, Thomas, *Construirea socială a realității. Tratat de sociologia cunoașterii*, trad. Alex Butucelea, București, Editura Art, 2008.

Besançon Alain, *Anatomia unei stafii. Falimentul unei utopii întrupate*, trad. Mona Antohi și Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 2014.

Bolovan, Ioan, *Aspecte privind relația dintre politică și demografie în timpul regimului comunist din România* în „Arhiva Someșană”, seria a III-a, t. III, 2004.

Bosomitu, Ștefan, *Miron Constantinescu. O biografie*, București, Editura Humanitas, 2014.

Botez, Tamara, *Stări de spirit ale populației din Moldova în vreme de război (1939-1944)* (teză de doctorat), Iași, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2009.

Brânduş, Gheorghe, *Viața și înfățișarea orașelor românești*, Sibiu, 1944.

Breazu, Marcel, *Stil și ornament – categorii ale esteticului cotidian*, în Marcel Breazu, Anton Moisescu, *Estetica vieții cotidiene*, Editura Științifică, București, 1966.

Buldoacă, Sorin, *Politica demografică a regimului comunist în România (1948-1989)*, în „Studii de știință și cultură”, an III, nr. 1 (8), martie 2007.

Buruean, Constantin, Hociung, Ioan, *Monografia orașului Bicaș*, Piatra-Neamț, Editura Asachi, 2007.

Cantacuzino, G., M., *Despre o estetică a reconstrucției*, București, Editura Paideia, 2001.

Catalan, Gabriel, *Despre sovietizarea arhitecturii românești (1947-1955)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»”, Iași, t. 47, 2010.

Caranfil, Nicolae, *Rolul în viitor al orașelor românești*, în „Tehnica și Viața”, an II, nr. 12, decembrie 1943.

Ciubotaru, Ștefan, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, Editura Axa, 1997.

Chistol, Aurelian, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2007.

Idem, *Cronica unui eșec așteptat. Guvernarea Goga-Cuza*, Craiova, Editura AIUS, 2011.

Clipa, N., Iacob, Gh., *Idei și fapte din istoria economică a României*, Bacău, Editura Plumb, 1994.

Cloșcă, Constantin, *România în infernul mării conflagrații*, Iași, Editura Sedcom Libris, 1997.

Clough, Shepard B., *European Economic History: The Economic Development of Western Civilization*, second edition, McGraw-Hill Book Company, New York, London, Sidney, 1968.

Clough, Shepard B., Moodie, Thomas, Moodie, Carol (edit.), *Economic History of Europe: Twentieth Century*, London, Macmillan, 1969.

Constantinescu, Mitiță, *Politică economică aplicată*, vol. III, București, Editura Tiparul Românesc, 1943.

Constantinescu, N.N., *Trecerea la economia central planificată. Liniile generale stabilite ale dezvoltării economico-sociale*, în N. N. Constantinescu (coordonator), *Istoria Economică a României (1939-1989)*, vol. II, București, Editura Economică, 1998.

Cotos, Victoria, Camelia, *Populația Bucovinei în perioada interbelică*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009.

Cordoș, Gheorghe, *Sociologie urbană*, Cluj-Napoca, Universitatea Tehnică, 1992.

Cristian, E., *Urbanism și planificare*, în „Arhitectura”, an I, nr. I, 1950.

Crowther, William E., *The Political Economy of Romanian Socialism*, Praeger, 1988.

Cucu, Vasile, *Geografia orașului*, București, Editura Fundației Culturale „Dimitrie Cantemir”, 2001.

Curinschi, Gheorghe, *Centrele istorice ale orașelor*, Editura Tehnică, București, 1967.

Dale, Robert *Demobilized Veterans in Late Stalinist Leningrad: Soldiers to Civilians*, Bloomsbury Publishing, 2015.

Dan, Adrian-Nicolae, *Politici de locuire: România încotro?*, București, Editura Universității din București, 2006.

Daniel, Silvian, *Blocuri de locuințe la Galați*, în „Arhitectura”, nr. 6, iunie 1951.

Dieaconu, Daniel *Evreii din Moldova de Nord. De la primele așezări până în anul 1938. Cu privire specială asupra județului Neamț*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2009.

Dobrincu, Dorin, *Ajutorul marelui frate. Consilierii sovietici în România* în „Analele Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, seria Istorie, t. XLVI-XLVII, 2000-2001.

Drăgotescu, Marcel, *Piatra-Neamț. File de monografie*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2004.

Dyker, David A., *Restructuring Soviet Economy*, London and New York, Routledge, 2002.

Eisenstadt, S. N., Shachar, A., *Society, Culture and Urbanization*, Sage Publications, London, 1987.

Eley, Geoff, *Soviet Industrialization From a European Perspective*, in William G. Rosenberg, Lewis H. Siegelbaum (edit.), *Social Dimensions of Soviet Industrialization*, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1993.

Emandi, Emil, Ioan, Ceaușu, Mihai, Ștefan, *Să nu dărâmi dacă nu știi să construiești. Contribuții de morfologie urbană la cunoașterea istoriei orașului Suceava, 1388-1988*, Rădăuți-Iași, Editura Glasul Bucovinei, 1991.

Fitzpatrick, Sheila, *Stalinismul de fiecare zi. Viața cotidiană în Rusia sovietică a anilor 1930*, trad. Alina Popescu, prefață Sorin Antohi, București, Editura Corint, 2016,

Filtzer, David, *The Hazards of Urban Life in Late Stalinist Russia*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010.

Frunză, Victor, *Istoria stalinismului în România*, Editura Humanitas, București, 1990.

Fürst, Juliane, *Late Stalinist Russia Society between Reconstruction and Reinvention*, London, Routledge, 2006.

Garcia, Callas Felipe (Pavel Câmpeanu), *Societatea sincretică, 1980*, trad. Nadia Badrus, Iași, Editura Polirom, 2002.

Geoffrey, Roberts, *Moscow and the Marshall Plan: Politics, Ideology and the Onset of the Cold War, 1947*, in „Europe-Asia Studies”, *Soviet and East European History*, vol. 46, nr. 8/1994.

Gheorghită, Eugen, *Industrializare și comerț exterior în România interbelică*, București, Editura Fundației România de Măine, 2002.

Gheorghiu, Teodor, Octavian, *O tipologie a agresiunilor recente asupra centrelor istorice din România*, în „Urban History”, t. IX, nr. 1-2, 2001.

Giurescu, Dinu C., *Guvernarea Rădescu*, București, Editura ALL, 1996.

Idem, *România în al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, București, Editura ALL Educational, 1999.

Idem, *Uzurpatorii. România 6 martie 1945-7 ianuarie 1946*, București, Editura Vreemea, 2004.

Golopenția, Anton, *Starea culturală și economică a populației rurale din România*, extras din numărul festiv al „Revistei de Igienă Socială”, an X, nr. 1, ianuarie 1940.

Greceanu, Eugenia, *Botoșanii care s-au dus. Ansamblul urban medieval Botoșani*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009.

Gregory, Paul, *The Political Economy of Stalinism. Evidence from the Soviet Secret Archives*, Cambridge University Press, 2004.

Gusti, G., *Considerații asupra concursului pentru planuri de locuințe*, în „Arhitectura”, nr. 2-3, 1950.

Hlihor, Constantin, *Armata Roșie în România. Adversar, aliat, ocupant 1940-1948*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1996.

Holubnychy, Vsevolod, *Spatial Efficiency in the Soviet Economy*, în V.N. Bandera, Z.L. Melnyk (coord.), *The Soviet Economy in Regional Perspective*, New York, Praeger Publishers, 1973.

Iacob, Gh., *Modernizare-Europenism. România de la Cuza Vodă la Carol al II-lea. Ritmul și strategia modernizării*, vol. I, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 1995.

Ianoș, Ioan, *Dinamica urbană. Aplicații la orașul și sistemul urban românesc*, București, Editura Tehnică, 2004.

Ichim, Ioan (coord.), *Municipiul Bacău. Schiță monografică*, Bacău, 1971.

Ioanid, Radu, *Urbanizarea în România. Implicații social politice*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Ionescu, Ghiță, *Comunismul în România*, traducere de Ion Stanciu, București, Editura Litera, 1994.

Ionescu-Gură, Nicoleta, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, București, Editura ALL, 2005.

Ionescu, Grigore, *Arhitectura în România, 1944-1964*, București, Editura Academiei RSR, 1969.

Ion, Narcis Dorin, *Gheorghe Tătărescu și Partidul Național Liberal, 1944-1948*, București, Editura Tritonic, 2003.

Ionescu, Toader *Istoria gândirii economice din România*, București, Editura Economică, 1996.

Irimiea, Mihai, *23 August 1944. Consecințe economice*, Ploiești, Editura Prahova, 2002.

*** *Istoria orașului Roman (1932-1992)*, Roman, Societatea Culturală „Roman-600”, 1992.

Josan, Andrei, *Economia României interbelice în context european*, București, Editura ASE, 2004.

Jowitt, Kenneth, *Revolutionary breakthroughs and national development. The case of Romania 1944-1965*, Berkley and Los Angeles, University of California Press, 1971.

Idem, *Noua dezordine mondială. Extincția leninismului*, trad. Carmen Botoșanu, prefață Vladimir Tismăneanu, București, Editura Curtea Veche, 2012.

Judt, Tony, *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, trad. Georgiana Perlea, postfață Mircea Mihăieș, Iași, Editura Polirom, 2008.

Kaser, M.C., Radice, E.A. *The Economic History of Eastern Europe, 1919-1975. Interwar Policy, the War and Reconstruction*, vol. II, Oxford, Clarendon Press, 1986.

Lascu, Nicolae *Modernizare și distrugeri în istoria postbelică a orașelor românești*, în „Urban History”, t. III, nr. 1-2, 1995.

Lăzărescu, C., *Din practica proiectării orașelor*, în „Arhitectură și Urbanism”, an III, nr. 12, decembrie 1952.

Linch, Michael, *Stalin și Hrușciov: URSS, 1924-1964*, trad. Roxana-Aura Duma, București, Editura All, 2002.

Longworth, Philip, *Crearea Europei de Est. De la preistorie la postcomunism*, trad. Eugen Stancu, ed. a II-a, București, Editura Curtea Veche, 2002.

Lupchian, Maria Magdalena, *Municipiul Suceava, studiu de geografie urbană*, Suceava, Editura Universității din Suceava, 2010.

Macovei, Pompiliu, *Construcțiile și urbanismul în Republica Populară Română*, în „Probleme Economice”, nr. 2, martie 1948.

Madgearu, Virgil, *Industrializare și reagrarizare*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială”, an XIII, 2/1936.

Idem, *Evoluția economiei Românești după Războiul Mondial*, București, Editura Independența Economică, 1940.

Maner, Hans, Christian, *Parlamentarismul în România 1930-1940*, trad. Adela Motoc, București, Editura Enciclopedică, 2004.

Manoilescu, Mihail *Ideea de plan economic național*, în „Asociația generală a inginerilor din România”, București, 81/1938.

Manuilă, S., Georgescu, D.C., *Populația României*, București, Imprimeria Națională, 1937.

Marcu, Duiliu, *Problema sistematizării orașelor în România*, în „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială”, an IX, 1-3/1930.

Idem, *Reconstruire Europei după război*, în „Tehnica și Viața”, an III, nr. 5-6, mai-iunie 1944.

Maritiu, Ștefan *Naționalizarea și starea de spirit din România în anul 1948*, în Romulus Rusan (editor), *Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, București, Fundația Academia Civică, 1998.

Mărginean, Mara, *Ferestre spre furnalul roșu. Urbanism și cotidian în Hunedoara și Călan (1945-1968)*, Iași, Editura Polirom, 2014.

Measnicov, Hristache, Ioan Ilie, Trebici, Vladimir, *Demografia orașelor României*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.

Mihali, Ciprian, *Inventarea spațiului. Arhitecturi ale experienței cotidiene*, București, Editura Paideia.

Mihăilescu, Vintilă, *Etnografii urbane. Cotidianul văzut de aproape*, Iași, Editura Polirom, 2009.

Moiescu, Anton *Estetica localităților*, în Marcel Breazu, Anton Moiescu, *Estetica vieții cotidiene*, București, Editura Științifică, 1966.

Moldovan, Roman, *Dezvoltarea economică a regiunilor rămase în urmă*, în Academia R.P.R., *Industria României 1944-1964*, volum îngrijit de Vasile Malinski, Roman Moldovan, Vasile Rausser, București, 1964.

Molnár, Virág, *Building the State: Architecture, Politics and State Formation in Postwar Central Europe*, Oxford, Routledge, 2013.

****Monografia județului Putna*, Focșani, 1943.

Morar-Vulcu Călin, *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial în România, 1948-1965*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2007.

Munteanu-Bârlad, Gh. N., *Galații*, Galați, Societatea de Editură Științifică-Culturală, 1927.

Muntele, Ionel, *Populația Moldovei în ultimele două secole*, Iași, Editura Corson, 1998.

Mureșan, Maria, Mureșan, Dumitru, *Istoria economiei*, București, Editura Economică, 1998.

Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010.

Narai, Eusebiu, *Naționalizarea principalelor mijloace de producție în județul Severin în „Banatica”*, Reșița, t. XVIII, 2008.

Neacșu, Marius-Cristian, *Orașul sub lupă. Concepte urbane abordare geografică*, București, Editura ProUniversitaria, 2010.

Neculau, Adrian, *Cum se construiește o nouă identitate socială?*, în Adrian Neculau, Alexandru-Florin Platon (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Iași, Editura Polirom, 2004.

Idem, „*Plasa psihosocială*” sau controlul total, în Adrian Neculau, André Sirota, *Indivizi și societăți sechestrate. Abordare psihosociologică*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2010.

Nimingean, Vasile, *România. Populație, așezări, economie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2001.

Oancea, Dimitrie I., Swizewski, Cazimir, *Județul Galați*, București, Editura Academiei RSR, 1979.

Onișoru, Gheorghe, *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale*, București, Fundația Academia Civică, 1998.

Idem, *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Onofrei, Adrian, *Naționalizări în județul Năsăud*, în „*Revista Bistriței*”, XV, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2001.

Oprîțescu, Mihail, *Istoria Economiei și administrației publice în România*, București, Editura ASE, 2002.

Păun, Nicolae, *Viața economică a României. 1918-1948. Dezvoltare, modernizare, europenizare*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2009.

Petrescu, Dragoș, *Explaining the Romanian Revolution of 1989. Culture, Structure and Contingency*, București, Editura Enciclopedică, 2012.

Popescu, Claudia, *Industria României în secolul XX. Analiză geografică*, București, Editura Oscar Print, 2000.

Popescu, Gheorghe, *Evoluția gândirii economice*, ediția a IV-a, revizuită și adăugită, București, Editura C.H. Beck, 2009.

Popescu, Leontina, *Focșani*, Drobeta Turnu-Severin, Editura Irco Script, 2007.

Popescu, Stelian J., *Problemele unei economii dirijate în România*, București, 1939.

Popovici, St., Gheorghiu, Ad., Lucescu, M., Sfințescu, C., *Sistematizarea regională*, în „Buletinul Ministerului Construcțiilor”, nr. 6-7, 1950.

Radu, Gheorghe, *Contribuții la istoria județului Neamț*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2008.

Rășcanu-Gramaticu, Oltea (coord.), *Istoria Bârladului*, vol. II, 1998.

Robson, W.A., *The Governmental Framework of Urban Planning*, in Nels Anderson (ed.), *Urbanism and urbanization*, E. J. Brill, Leiden, Netherlands, 1964.

Ronnås, Peter, *Urbanization in Romania, A Geography of Social and Economic Change Since Independence*, Stockholm, 1984.

Rusu, Pintilie, *Bacău. Monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1980.

Sanchez-Sibony, Oscar, *Red globalization. The Political Economy of the Soviet Cold War from Stalin to Khurshchev*, New York, Cambridge University Press, 2014.

Sandu, Alexandru, M., *Sub semnul paradoxurilor. Eseuri despre arhitectură și urbanism*, București, Editura Fundației Arhitext Designe, 2007.

Săgeată, Dănuț-Radu, *Deciziile politico-administrative și organizarea teritoriului*, București, Editura Top Form, 2006.

Schönher, Klaus, *Luptele Whermachtului în România, 1944*, traducere Elena Matei, București, Editura Militară, 2004.

Sfințescu, Cincinat, *Activitatea constructivă a orașelor noastre în ultimii ani* în „Monitorul Uniunii Orașelor din România”, nr. 1, 1925.

Idem, *Superurbanismul încadrat în stilul totalitar* în „Monitorul Uniunii Orașelor din România” nr. 10-12, 1938.

Sjoberg, Gideonn, *The Rise and Fall of Cities: A Theoretical Perspective*, în Nels Anderson (editor), *Urbanism and Urbanization*, E. J. Brill, Leiden, Netherlands, 1964.

Sonea, G., *Naționalizarea principalelor mijloace de producție în România*, București, 1968.

Stanciu, Cezar, *Devotați Kremlinului. Alinierea politicii externe românești la cea sovietică în anii '50*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2008.

Stănilă, Cristina, *Tecuci: studiu de geografie urbană*, Tecuci, Editura Grapho Press, 2013.

Stănică, Viorel, *Politici administrativ-teritoriale în România modernă și contemporană*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2010.

- Stroe, Miruna, *Locuirea între decizie și proiect politic. România 1954-1966*, București, Editura Simetria, 2015.
- Șandru, Dumitru, *Jandarmeria din Moldova între 1944-1945*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»” Iași, tom XXXI, 1994.
- Idem, *Mișcări de populație în România (1940-1948)*, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- Idem, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, Editura Enciclopedică, 2007.
- Șandru, Ion, Toma, Constantin V., *Bacău studiu de geografie urbană*, Bacău, 1986.
- Teodor, Pompiliu, *Construcțiile și urbanismul în Republica Populară Română* în „Probleme economice”, nr. 2, martie 1948.
- Idem, *România în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (1949-1965)*, București, Editura Enciclopedică, 2007.
- Țărău, Virgiliu, *Alegeri fără opțiune. Primele scrutinuri parlamentare din Centrul și Estul Europei după cel de-al Doilea Război Mondial*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2005.
- Trandafir, Gheorghe, *Sociologia modului de trai*, București, Editura Științifică, 1969.
- Tulbure, Irina, *Arhitectură și urbanism în România anilor 1944-1960: constrângere și experiment*, București, Simetria, 2016.
- Turnock, David, *Aspects of Independent Romania's Economic History with Particular Reference to Transition for EU Accession*, Aldershot, Ashgate Publishing Company, 2007.
- Ulam, Adam, B., *Bolșevicii. Triumful comunismului în Rusia. O istorie intelectuală și politică*, traducere Irina Cristina, București, Editura Corint, 2009.
- Valade, Bernard, *Schimbarea socială*, în Raymond Boudon, *Tratat de sociologie*, trad. Delia Vasiliu, Anca Ene, București, Editura Humanitas, 2001.
- Vasile, Valentin, *Consecințele reformelor monetare asupra vieții sociale (1947-1952)*, în „Arhivele Securității”, t. IV, 2008.
- Idem, *Viața cotidiană a românilor între anii 1941-1965*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.
- Velescu, Oliver, *Ideologia „restructurării urbane”*, în *Historia Urbana*, t. III, nr. 1-2, 1995.

Verde, Rozalia, Verde, Tudor, *Monografia Municipiului Onești în date*, Onești, Editura Magic Print, 2003.

Verzea, Cristina, Mihaela, *Partidul-Stat. Structuri politice (1948-1965)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2013.

Veverka, Ion, *Industria, în Aspecte ale economiei românești. Material documentar pentru cunoașterea unor probleme în cadrul planului economic*, București, 1939.

Vulcănescu, Mircea, *Spre un nou medievalism economic. Scrieri economice*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, cuvânt înainte de Toma Roman, București, Editura Compania, 2009.

Weber, Max, *Orașul*, trad. Dana Verescu, București, Editura ALL, 2013.

Zainea, Ion (coord.), *Instituții și 31 locuri, oameni și fapte, din istoria românilor*, Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2012.

Idem, *Istorie-tradiții-destine*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2013.

Zahariade, Ana Maria, *Arhitectura în proiectul comunist. România 1944-1989*, București, Editura Simetria, 2011.

Zeigher, S., *Planul de stat al Republicii Populare Române*, în „Probleme economice”, nr. 1, 1949.

Zeletin, Ștefan, *Neoliberalismul*, București, Editura Pagini Agrare și Sociale, 1927.

V. LUCRĂRI SPECIALE

Balanovici, Sergiu Neculai, *Operația de evacuare din Moldova, 1944*, (teză de doctorat), Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2003.

Banu, Florian, *Calamități ale secolului al XX-lea: foametea care a devastat Moldova în 1946-1947* în „Arhivele Securității”, București, t. I, 2002.

Botez, C., Berlescu, D., Saizu, I., *Buhuși. Din istoricul fabricii și localității*, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și Fabrica de Postav Buhuși, 1971.

Botez, Const., Urmă, Dem., Eșanu, L., *Istoria unei citadele muncitorești Nicolina-Iași, 1892-1972*, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”, Uzina Mecanică „Nicolina”, 1972.

Dobrincu, Dorin, *Ruine, lipsuri și anarhie. Moldova și Bucovina de sus în toamna anului 1944*, în „Archiva Moldaviae”, I, 2009, p. 227-243.

Gheorghiu, Teodor Octavian, *O tipologie a agresiunilor recente asupra centrelor istorice din România*, în „Urban History”, t. IX, nr. 1-2, 2001.

Ionescu, Nicolae, *Moldova în anii 1944-1947*, Iași, Editura Kolos, 2005.

Istrate, Marinela, *Relațiile urban-rural în Moldova în perioada contemporană*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2008.

Lascu, Nicolae, *Modernizare și distrugeri în istoria postbelică a orașelor românești*, în „Urban History”, t. 3, nr. 1-2, 1995.

Onișoru, Gheorghe, *Foametea din 1946. Moldoveni în Banat*, în „Analele Sighet”, vol. II, Fundația Academia Civică, 1995.

Tufescu, Victor, *Iașii și orașele din Nordul Moldovei*, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1932.

Idem, *Un oraș în declin, Botoșani*, în „Sociologie Românească”, an III, 10/1938.

Idem, *Târgușoarele din Moldova și importanța lor economică*, extras din „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, an LX, 1941.

Idem, *Orașele din Moldova. Studiu de geografie urbană* (teză de doctorat), Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 1975.

Idem, *Orașele din Moldova. Studiu de geografie economică*, București, editura Academiei RSR, 1980.

Velescu, Olivian, *Ideologia restructurării urbane, 1944–1972* în „Arhivele Totalitarismului”, t. 5, nr. 4, 1997.

VI. RESURSE ELECTRONICE

http://adevarul.ro/locale/galati/istoria-dramatica-bisericii-istorice-demolata-dunare-remorcherele-navale-ordinul-comunistilor-foto-1_55ec3e6ef5eaafab2c5188b7/index.html.

Consultat pe 7 aprilie 2017.

<http://www.viata-libera.ro/vlg-cultura/41600-galati-viata-libera-campanie-vl-biserici-istorice-galatene-troita-%E2%80%9Csfintei-sofia%E2%80%9D-troita-%E2%80%9Csfintei-sofia%E2%80%9D-ruga-pentru-neuitare>. Consultat pe 7 aprilie 2017.